

نەبوونی پیاوی دەوڵەت و سەرکردە مێژوویی لەناو کوردەکان ... کاروان تەیب

لە سەدەی بیستەمدا هەرچەندە نەتەوەکان لە خێرهاتی ناوەیەکی
توانیان دەوڵەتی خێیان دروستبکەن بەلام کورد بەهێکارگەلی
جێراوجێر ئەو هەلی لەدەستخێی دا، یەکی لێ لەوانەیش نەبوونی
سەرکردە مێژووییە بەتایبەتی لە کوردستانی عێراق.
لە نیوەی دووەمی سەدەی بیستەمدا چەند سەرکردە یەکی سیاسی
دەرهکەوتن، لەوانە دیارترینیان هەریەکە لە مستەفا بارزانی و جەلال
تەڵبانی و ئیبراھیم ئەحمەد بوون پاشانیش هەریەکە لە مەسعود
بارزانی و نەوشیروان مستەفا و چەندینی تر. ئەمانە لە ساڵانی
شەستەکانی ئەوەندە سەرقاڵی دژایەتی کردنی یەکتەر بوون ئەوەندە
نەتەرژانە سەر خەباتکردن لە پێناو مافەکانی کەلی کورد. تا لە
ساڵی 1975 بەتەواوی بەهێی نەبوونی سەرکردە یەکی مێژووییەووە کە
سەرکردایەتی خەکی کوردستانی عێراق بکات "شۆشی ئەیلول" کەتایی
پێهات. لەو روووەشەووە سیاسەتمەدارێکی وەک مەحمود عەسمان ئەڵەت:
سەلمانەمان کە قیادە یەکی فاشلین بێیە شۆشی ئەیلولمان کەتایی
پێهینا، ئەگەر نا خێ ئەمانتوانی هێچ نەبێت تێزێ تەقوتێ قێک
بکەین."

لەدوای دروسبونی یەکیەتی و قیادە مۆئەقەتە- پارتی دوای نسکی
شۆش- و چەند حیزبێکی تر لەدوای ساڵی 1975 هەو، ئەو پارتە
سیاسییە چەکدارانە ئەوەندە داردەستی ئێران و وڵاتانی ناوچەکە
بوون و شە و ملەلانێی یەکتریان ئەکرد ئەوەندە فریای ئەو
نەتەکەوتن خەبات لە دژی رژێمی بەعس لە عێراق بکەن. ئێران لە
ماوەی شە و هەشت ساڵی ئێران-عێراق هەموو حزب و رێکخراوە
چەکدارییەکانی کوردستانی عێراقی خستەژێر دەسەڵاتی خێیەووە
مەرامەکانی خێی بەکارێئەهێنان. دواتریش لەسەردەمی ئەنفالدا کە
سەدام هێکاری سەرەکی لە ئەنجامدانی "کەتایی هێنان بوو بە
بزوتنەووەی چەکداری کورد"، لەسەدا نەوهدی لادێکانی کوردستان
رووخێنران و خەکی کەشیان ئەنفالکران و راگوێزران کە پشتوپەنای
حزبە کوردییەکان بوون. لەمەیشدا ئەوێ ماڵی و ئێران بوو خەکی
لادیکانی کوردستان بوون. چونکە رژێمی عێراق "تێهێ ئەوێ کردەووە
کە هاوکاری بزوتنەووە چەکدارەییەکانی کوردیان کردەووە". لەم

کاتەيشدا هەرچی سەرکەرده و مه‌سئولی حیزبه‌کان بوون خ‌یان قوتارکرد و ر‌شتنه دهره‌وه و تا دواي ئه‌وه‌ی خه‌کی کوردستان راپه‌یینی کرد و حکومه‌تی عیراق به‌ته‌واو له کوردستان راما‌ی، ئینجا هاتنه‌وه سنگی خ‌یان دهرپه‌یاند. هه‌رب‌یه جار‌کیان باسی مه‌ز‌ومیه‌تی کوردم ب‌مام‌ستایه‌کی زانک‌م له فه‌ه‌نسا کرد، ئه‌ویش له وه‌لامدا پ‌ی و تم ئه‌گر نه‌بوونا‌یه‌ت‌ د‌ارده‌ستی و‌لاتانی دراوس‌ ئه‌وا له‌و باوه‌ه‌نیم جین‌ساید بکرانایه به‌وش‌وه‌یه (که مه‌به‌ستی ئه‌نفال و هه‌ه‌ه‌جیه). ” کاربه‌ده‌ستانی کورد، دواي راپه‌رینیش ئه‌و ما‌و‌رانیه‌یان به‌سەر کوردا ه‌نا، هه‌ر له شه‌ی ناوخ‌ و تا‌انکردنی و‌لات تا ر‌ژمان گه‌یشته تا‌انکردنی سامانی ژ‌رزه‌وی: نه‌وت و گاز.

له‌دواي 2003 جه‌لال تا‌ه‌بانی ر‌یشته‌وه به‌غدا و زیاتر خواستی ئه‌وه بوو پ‌ست له به‌غدا وه‌ربگر‌ت. مه‌سعود بارزانی‌ش له هه‌ر‌می کوردستان مایه‌وه. تا‌ه‌بانی تا ئه‌وکاته‌شی که نه‌خ‌شکه‌وت ته‌نها ب‌سەردان ئه‌گه‌ایه‌وه کوردستان، چونکه سەر‌کی عیراق بوو، هه‌میشه سەر‌قا‌ی ئاشتکردنه‌وه‌ی لایه‌نه‌عیراقیه‌کان بوو. هه‌رچی مه‌سعود بارزانی‌شه له 2005 ه‌وه سەر‌کی هه‌ر‌مه، به‌لام زیاتر له‌و ناوچه‌یه ده‌ست‌یشتو و ده‌ستکراوه‌یه که پ‌ی ئه‌ن‌ز‌نی زه‌رد، ئه‌گر نا به‌پ‌ی ئه‌زمون له‌ماوه‌ی 11 سا‌ی ر‌اب‌ردودا بینیمان که له‌ناوچه‌ی سه‌وزو نیلی ده‌سه‌لاتی نییه. ئه‌مه‌یش ب‌دوو ه‌کار ئه‌گه‌ی ته‌وه، یه‌که‌م بارزانی ئه‌وه‌نده‌ی هه‌س‌وکه‌وت وه‌ک سەر‌کی حیزبه‌که‌ی و بنه‌ما‌ه‌که‌ی ئه‌کات ئه‌وه‌نده کارناکات ب‌هه‌ر‌مه‌کی کوردستانی یه‌ک ئیداره، خ‌یشی له‌وه ئه‌چ‌ت پ‌ی باش ب‌ت هه‌رب‌یه هه‌ی ده‌سپ‌شخه‌ریه‌کی جدی ناکات ب‌ر‌خستنه‌وه‌ی ناو ما‌ی کوردی له ئ‌ستادا که ئه‌زموونی هه‌ر‌می کوردستان له دا‌وخانی ته‌واوه‌ته‌یه.

تا‌ه‌بانی هه‌ر زوو ر‌یشته به‌غداد هه‌رگیز نه‌بوو به‌پیاوی ده‌ه‌ه‌ت و سەر‌کرده‌ی م‌ژوویی ب‌کورد. هه‌و‌ه‌کانی هه‌ی به‌ره‌مه‌کی وایان نه‌بوو ب‌کوردستان تا کیان‌کی سه‌ربه‌خ‌ دروست بکات و به‌وش‌وه‌یه ژ‌یانی سیاسیی ک‌تایی هات که بینیمان. هه‌رچی نه‌وشیروان مسته‌فا‌یشه به‌ه‌ما ش‌وه‌ی تا‌ه‌بانی و بارزانی نه‌پیاوی ده‌ه‌ه‌تو نه‌سەر‌کرده‌ی م‌ژوویی.

هه‌رچی مه‌سعود بارزانی‌شه تا ئ‌ستا له‌ناوچه‌ی ژ‌ر ده‌سه‌لاتی خ‌ی ماوه‌ته‌وه و له‌وه زیاتر ده‌سه‌لاتی گه‌شه‌ی نه‌کردووه، هه‌موو روداو‌ه‌کان ئه‌وه نیشان ئه‌ده‌ن که نه‌یتوانیوه ب‌ته‌پیاوی ده‌ه‌ه‌ت و ناشب‌ت به‌سەر‌کرده‌ی م‌ژووی چونکه ناتوان‌ت ئه‌و ده‌ه‌ه‌ته ب‌کورد دروستبکات که هه‌میشه ر‌یکلامی ب‌ئه‌کات.

به‌رای من هیچ کات کورد ناتوانه‌ت ده‌هت دروستبکات نه‌گەر
سه‌رکرده‌یه‌کی م‌ژویی یان پیاوی ده‌ه‌تی وه‌ک ج‌رج واشنتن له
ئه‌مریکا، ئه‌تاتورك له تورکیا نو، شارک دو گ‌گ‌ل له فه‌ه‌نسا،
پسمارک له ئه‌مانیا، عه‌بدولعهزیز ئال سعود له سعودیای نه‌به‌ت،
که‌واته دروستبونی ده‌ه‌ت ئ‌ستا له کوردستانی عیراق ته‌نها قسه‌یه‌و
هیچی تر. به‌گشتی سیاسیه‌کان له کوردستان سه‌رکرده‌ی حیزبه‌ک،
بنه‌ما‌یه‌ک یان گروپ‌کن. هیچ سه‌رکرده‌یه‌کمان نییه له زاخ‌وه تا
خانه‌قین نفوزی هه‌به‌ت. له‌م حا‌ه‌ته‌یشدا ده‌ه‌ت‌ک دروست نا‌به‌ت ناوی
کوردستان به‌ت. هه‌میشه سورم له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی که به‌م ئه‌گەر له دوا‌ی
جه‌نگی یه‌که‌می جیهانه‌وه ده‌ه‌تی کوردستان (که ئه‌و کاته‌یش هه‌ربه‌ه‌ی
نه‌بوونی سه‌رکرده‌ی م‌ژووویه‌وه دروستنه‌بوو) دروستبکرایه ئ‌ستاهه‌ر
کورده‌کان خ‌یان کردبوویان به چه‌ندین پارچه‌وه.

Karwantayib@gmail.com